

İBRA SÖZLEŞMELERİNDE YENİ DÖNEM

Hamit TİRYAKİ

Avukat, Em. İş Başmüfettişi

tiryakidanismanlik@gmail.com

ÖZET

İbra sözleşmesi borcun sona erme şekillerinden biridir. Alacaklının alacak hakkından vazgeçmesini ve bu surette borçlunun borçtan kurtulmasını kapsayan akde "ibra" denir. İbra alacağın tasfiyesini içeren tasarrufi bir sözleşmedir. İbra sözleşmesi çalışma ilişkilerinde "ibraname" adıyla yaygın bir uygulama alanı bulmaktadır. İbra sözleşmelerinin geçerliliği sorunu, İş Hukukunda işçi yararına yorum ilkesi çerçevesinde değerlendirilmiş ve bugüne kadar ağırlıklı olarak Yargıtay kararları ışığında bir gelişim izlemiştir. Yargıtay, ibra sözleşmesinin geçerli olabilmesi için son dönemde hak edilenin yarıdan fazla ödenmesini yani, edimler arasında bir misli veya daha fazla fark bulunmamasını esas almaya başlamıştır.

Anahtar kelimeler: İbra Sözleşmesi, Yargıtay, Açık Orantısızlık.

1. GİRİŞ

İbra, alacak ve borcu doğrudan doğruya ve kesin olarak ortadan kaldırır. Tam ibrada borcun tamamı, kısmi ibrada ise borcun ibra edilen kısmı sona erer. Bunun sonunda borçlu da borcundan tam veya kısmen kurtulur¹

İbra sözleşmesi, iş hukukunda geniş bir uygulama alanına sahip olmasına, işçinin iş sözleşmesinden doğan tazminat ve diğer işçilik haklarının sona ermesine ve İsviçre Borçlar Kanununun 115. maddesinde düzenlenmiş olmasına rağmen, 818 Sayılı Borçlar Kanununda

¹ Fikret EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2017, s.1299.

bu konuya ilişkin bir düzenleme yer almamıştı. Mülga 818 Sayılı Borçlar Kanununda yer bulmayan ibra sözleşmeleri 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununda açıkça düzenlenmiş olup, bu Kanun'un "İbra" başlıklı 132. maddesi, "Borcu doğuran işlem kanunen veya taraflarca belli bir şekle bağlı tutulmuş olsa bile borç, tarafların şekle bağlı olmaksızın yapacakları ibra sözleşmesiyle tamamen veya kısmen ortadan kaldırılabilir." hükmünü içermektedir.

Yine TBK'nın "Ceza Koşulu ve İbra" başlıklı 420. maddesi ise; "İşçinin işverenden alacağına ilişkin ibra sözleşmesinin yazılı olması, ibra tarihi itibarıyla sözleşmenin sona ermesinden başlayarak en az bir aylık sürenin geçmiş bulunması, ibra konusu alacağın türünün ve miktarının açıkça belirtilmesi, ödemenin hak tutarına nazaran noksansız ve banka aracılığıyla yapılması şarttır. Bu unsurları taşımayan ibra sözleşmeleri veya ibraname kesin olarak hükümsüzdür.

Hakkın gerçek tutarda ödendiğini ihtiva etmeyen ibra sözleşmeleri veya ibra beyanını muhtevi diğer ödeme belgeleri, içerdikleri miktarla sınırlı olarak makbuz hükmündedir. Bu hâlde dahi, ödemelerin banka aracılığıyla yapılmış olması zorunludur." düzenlemesine yer vermiştir.

Bu maddeye göre ibra sözleşmelerinin geçerli olması için yazılı olması, ibra tarihi itibarıyla sözleşmenin sona ermesinden başlayarak en az bir aylık sürenin geçmiş bulunması, ibra konusu alacağın türünün ve miktarının açıkça belirtilmesi, **ödemenin hak tutarına nazaran noksansız** ve banka aracılığıyla yapılması şarttır. Bu unsurları taşımayan ibra sözleşmeleri veya ibranameler kesin olarak hükümsüz olacaktır.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 2019 Yılında verdiği bir kararında ödemenin hak tutarından az olması halinde dahi ibra sözleşmesinin geçerli olabileceği konusunda bir karar² vermiştir. Makalemiz bu karar çerçevesinde hazırlanmıştır.

II. YARGITAY'IN İBRA SÖZLEŞMELERİNE YAKLAŞIMI

a- Yargıtay'ın Dikkate Aldığı Husus

Yargıtay, yapılan ödemeye yapılmaması gereken ödeme arasındaki farka dikkat etmektedir: Maddi zararı ve kusur oranı hakkında kesin fikir sahibi olması mümkün olmayan hak sahiplerinin olaydan sonra verdikleri genel ve soyut açıklamayı içerdiği kuşkusuz olan ibranameyi tümden geçerli saymak İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Mevzuatının temel

² Yrg. HGK'nun 12.02.2019 tarihli ve E. 2015/21-1323, K. 2019/128 sayılı kararı.

ilkelerine uygun düşmeyecektir. Kural olarak işçiye veya hak sahiplerine yapılmış ödemenin bu miktar ile sınırlı olmak üzere bağlayıcılığı asıldır. Gerçek anlamda ödemedi söz edebilmek için tazmin edilecek miktar ile buna karşılık alınan meblağ arasında açık oransızlığın bulunmaması koşuldur³. **Başka bir anlatımla ödemenin yapıldığı tarihteki verilerle hesaplanan tazminatla, ödenen miktar arasında açık oransızlık bulunmaması koşuldur.**

b- Açık Oransızlık Kavramı

Yargıtay açık oransızlığı, hesaplanan miktarla ödenen miktarı karşılaştırarak hesaplamaktadır: İsviçre Federal Mahkemesine göre açık oransızlık, karşılıklı edimler arasında “göze çarpan aşırı bir fark” anlamına gelir. Normal bir kimsenin hayat, bilgi ve görgüsüne göre, edimler arasında olağanüstü ve aşırı bir farkın bulunması durumunda açık oransızlığın oluştuğu kabul edilir. **Açık oransızlık, edimler arasında bir misline yakın, bir misli veya daha fazla fark bulunmasıdır.**

Gerçek anlamda bir ibranameden söz edebilmek için tanzim edilecek tutar ile buna karşılık alınacak tutar arasında açık bir oransızlığın bulunmaması gerekir.

Açık oransızlığın bulunduğu durumda belge ibraname değil, ancak makbuz niteliğindedir. Bu nedenle sigortalı işçi veya hak sahipleri tarafından verilen ibranamenin gerçek ibra veya kısmi ödemeyi içeren makbuz niteliğinde olup olmadığının saptanması önem taşır.

Bunun için hesap bilirkişisinden alınacak raporla ibranamenin verildiği tarihteki veriler esas alınarak sigortalının gerçek zararı tespit edilmeli, böylece işverence tazmin edilmesi (somut olayda sigorta şirketi tarafından ödeme yapılmıştır) gerekli tutar ile buna karşılık ibranameyle alınan tutar arasında açık oransızlık bulunup bulunmadığı değerlendirilmelidir.

Sigortalı veya hak sahiplerinin gerçek zararı ile ibranameyle alınan tutar arasında açık oransızlık yoksa belge, geçerli bir ibraname niteliğinde olduğundan maddi tazminat davasının reddi gerekir. Sigortalının hesaplanan gerçek zararı ile ibranamede işverenden alındığı açıklanan tutar arasında açık oransızlık varsa ibra belgesi kısmi ödemeyi gösteren makbuz niteliğindedir⁴.

³ Yrg. HGK'nun 04.02.2020 tarihli ve E. 2018/17-24, K. 2020/78 sayılı kararı.

⁴ Ali GÜNEREN, İş Kazası Veya Meslek Hastalığından Kaynaklanan Maddi ve Manevi Tazminat Davaları, Ankara 2010, s. 1074.

Somut olayda; ihbar olunan sigorta şirketi ile davacılar vekili arasında imzalanan ibraname başlıklı belge; "...kaza dolayısıyla vefat eden Y. K. adına kanuni varisi olarak ...den 91.367,22TL tazminat bedelini almakla, sigorta poliçesi hükümleri tamamen yerine getirilmiş olduğundan adı geçen şirketi işbu kazadan dolayı kendisine yönelen her türlü borçtan ve taahhütlerden kayıtsız şartsız ve gayrikabili rücu ibra eylediğimizi 1213016 Sayılı poliçeyle sigortalı vasıta sahip ve şoförünü tahsil ettiğimiz 91.367,22TL miktara kadar ibra ettiğimizi beyan ve kabul ederiz." yönünde beyanlar içermekte olup, davacılar vekilince belgenin üzerine fazlaya dair her türlü talep ve dava hakların saklı olduğu ibaresi eklenmiştir. Ödemeye dair bu belge hesaplama sırasında dikkate alınmış ve açık oransızlık bulunduğundan belgenin kısmı ifayı içeren bir makbuz niteliğinde olduğu kabul edilerek hesaplama yapılmıştır.

III. SONUÇ

Türk Borçlar Kanununun 420 nci maddesine göre, ibra sözleşmesinin geçerli olabilmesi için, yapılan ödemenin hak tutarına nazaran noksansız yapılması, şarttır. Hak tutarından az yapılması sözleşmenin geçersizliğini gündeme getirecektir. Ancak Yargıtay Hukuk Genel Kurulu yukarıda ayrıntılı olarak verdiğimiz kararında hak tutarının yarısına kadar yapılan ödemeleri içeren ibra sözleşmelerini, açık orantısızlık içermediği için geçerli saymaktadır.

Ödemenin yapıldığı tarihteki verilerle hesaplanan tazminat ile ödenen miktar arasında açık oransızlığın bulunduğu durumlarda yapılan ödeme makbuz niteliğinde kabul edilebilir. Bu durumda ödemenin yapıldığı tarih gözönünde tutularak davacının karşılanmayan zararının uzman bilirkişiler aracılığı ile saptanması böylece hesaplanacak miktar ile buna karşılık alınan meblağ arasında açık oransızlığın bulunup bulunmadığını denetlemek, açık oransızlığın bulunması durumunda maddi tazminata ilişkin ödemeyi "kısmi ifayı içeren makbuz" niteliğinde kabul etmek ve yapılan ödemenin ödeme tarihindeki gerçek zararı hangi oranda karşıladığını saptamak, son verilere göre hesaplanan tazminat miktarından, yasal indirimler yapılmak suretiyle belirlenecek karşılanmayan zarardan davalı tarafın ödeme yapılan tarihe göre zararı karşılandığı oranda indirim yapmak daha sonra kalan miktara hükmetmek gerekir. Açık oransızlığın bulunmadığının tespiti halinde maddi tazminat talebinin tümünden reddine karar vermek gerekir.

KAYNAKÇA

- 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu.
- Ali GÜNEREN, İş Kazası Veya Meslek Hastalığından Kaynaklanan Maddi ve Manevi Tazminat Davaları, Ankara 2010.
- Fikret EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2017.
- Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun Verdiği Kararlar.